

ADAM AND TWO EVAS – AN UNIQUE EROTIC TRIANGLE

Liliana FLORIA

“1 decembrie 1918” University of Alba-Iulia

Abstract: The first chapter of the Bible offers the image of an Atropogony, wich surprises two variants for the woman creation. Two perspectives on the woman have in view the pull, as for the outlook of the masculine imagination, from the worship of wisdom and fecundity oddesses to the degraded image of an obedient personality. The route follows the demonization of the feminine goddes to make the transition to the worship of a single male god. As for the outlook, this removal matches with the misogyny of the religious message.

Keywords: goddess, Adam, Eva, Lilith, Erotic triangle, demonization.

O cosmogonie și două antroponii

Primul capitol al *Bibliei*¹ - considerată revelarea cuvântului lui Dumnezeu, de a cărui sacralitate nu se îndoiește nici comunitatea evreilor, nici cea a creștinilor – oferă una dintre imaginile consacrate ale unui triunghi erotic, care a suscitat nenumărate comentarii și interpretări. De la prima lectură a *Genezei*, un cititor atent poate observa existența a două narațiuni și prezența a două divinități creatoare distincte, cu mentalități demiurgice contradictorii chiar: o primă *Facere*, care începe cu 1,1 și durează până la 2, 4 are drept creator o divinitate numită generic Dumnezeu, iar cea de-a doua continuă de la 2-5 și se sfârșește la 3, 20, unde acționează o divinitate numită Iahve. Primul creator controlează Logosul pentru a da naștere universului, participând apoi nemijlocit la crearea omului pe care-l face stăpân asupra pământului și asupra tuturor viețuitoarelor acestuia. El poruncește Haosului să se ordoneze, utilizând verbul „a fi” la conjunctiv prezent, cu nuanță imperativă, pentru a separa lumina de întuneric (1, 3-5), „apele de ape” (1, 3-8), apele de uscat (1, 9-10), pentru a crea plantele și animalele de pe pământ 1, 11-13, „luminătorii pe întinderea cerurilor ca să separe ziua de noapte” (1, 14-19), pentru a popula apele și cerul cu tot felul de viețuitoare, cărora le-a poruncit să se înmulțească (1, 20-23). Aceste rostiri divine creatoare s-au petrecut în primele cinci zile de creație, fiecare zi fiind dedicată unei singure acțiuni întemeietoare. Cea de-a șasea zi pare a fi cea mai activă, deoarece sunt utilizate atât verbul ființării la imperativ, pentru a crea animale sălbatice și domestice terestre (1, 24-25), cât și verbul unei acțiuni directe, prin care divinitatea este implicată efectiv, verbul tranzitiv „a face”, al cărui obiect direct este omul (1, 26-31). Faptul că divinitatea alege să se implice în mod direct în crearea omului sugerează importanța acestuia, după Abraham Joshua Heschel, Biblia nefiind „o carte despre Dumnezeu, ci doar despre om”². Persoana întâi, plural utilizată pentru acest verb a suscitat numeroase comentarii și controverse³, căci Dumnezeul Vechiului și Noului Testament este unic.

¹ *Sfintele Scripturi. Traducerea lumii noi*, traducere după New World Translation of the Holy Scriptures, ediție engleză revizuită în 1984, Roma, Congregazione Cristiana dei Testimoni di Genova, 2006.

² Constantin Bălăceanu-Stolnici, *Kabbala, între gnoză și magie*, București, Editura Vremea XXI, 2004, p. 198.

³ Limba ebraică cunoaște nu doar formele de singular și plural, ci și dual (Sarivan Ciprian, *Numele Elohim și semnificația lui*, partea I, <https://sarivan.wordpress.com/2008/04/02/numele-elohim-si-semnificatia-lui/> [accesat în 07.02.2015]). Acest plural folosit sugerează existența a cel puțin trei persoane, de aici survenind diversele interpretări cu privire la identitatea celor trei: unii cercetători afirmă că ar fi vorba despre cele trei ipostaze ale lui Dumnezeu care apar în *Biblie*, El, Elohim, Iahve, alții susțin ideea familiei divine, Tatăl, Mama și Copilul, iar creștinismul a văzut proiecția Trinității, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Dacă ținem cont de faptul că denumirea

După ce a creat și omul, Dumnezeu se odihnește în cea de-a șaptea zi, dar pare că o ia de la capăt. Deși se afirmase anterior că divinitatea crease vegetația, „toate plantele cu sămânță de pe fața întregului pământ și orice pom care dă rod cu sămânță” (1, 29), pământul fiind roditor și primitor, oferit în dar oamenilor pentru a fi stăpânit, autorul revine surprinzător pentru a oferi imaginea unui spațiu, unde vegetalul exista într-o stare latentă, în așteptarea ploii, care încă nu căzuse și a oamenilor care de asemenea nu existau: „Iahve Dumnezeu nu făcuse să plouă pe pământ și nu era niciun om care să cultive pământul” (2, 5-6). Acesta este versetul unde este schimbat numele divinității, devenind Iahve, nume primit odată cu *Exodul* și impus de Moise. Asistăm la o nouă geneză, dar nu cosmogonia este reluată, ci antropogeneza, nesatisfăcătoare posibil din punctul de vedere al sugerării ideii de păcat primordial. Mulți cercetători surprind ideea că prima versiune a creației evidențiază o vină a divinității în explicarea căderii primilor oameni, de unde ideea gnosticizmului cu privire la demiurgul cel rău, care a creat omul rău, în timp ce cea de-a doua versiune evidențiază vina omului, de unde și posibilitatea de recuperare, de mântuire. Mai mult, distanțându-se de scenariul mitic, ce presupune „atemporalitate și repetabilitate ritualică”, *Biblia* consideră acele evenimente „unice, pierdute, neimitabile”⁴. Prima variantă valorifică un filon mitic generalizat în spațiul cultural al Orientului Mijlociu, în care o divinitate pluralistă creează din nimic totul prin puterea cuvântului. O cosmogonie asemănătoare poate fi identificată la asiro-babilonieni, în care elementele constitutive ale creației sunt despărțite, ordonate și supuse de către o divinitate supremă. De acest tip de abordare se detașează evreii, și, sub influența platonismului și a neoplatonismului, conturează premisele unei religii noi, cu o divinitate androgină, care creează omul „după chipul și asemănarea Sa”⁵.

De aici diferențele majore dintre cele două antropogonii. În prima, „Dumnezeu a creat omul după chipul Său, l-a creat după chipul lui Dumnezeu: i-a creat de sex bărbătesc și de sex femeiesc” (1, 27), i-a dat voie să se înmulțească, semn că sexualitatea nu căpătase încă valențe negative, făcându-l stăpân asupra întregului pământ, unde niciun tabu alimentar nu fusese încă instituit. Or, dacă nu există interdicție, în ce constă rolul divinității și sensul căderii? În cea de-a doua variantă a antropogenezei biblice apar amănunte noi cu valoare simbolică profundă din perspectiva interpretării căderii adamice: omul este creat din pământ, un pământ neroditor, steril, mort în absența divinității, care însuflețește creatura: „Și Iahve Dumnezeu l-a făcut pe om din țărâna pământului, i-a suflat în nări suflare de viață și omul a devenit un suflet viu” (2, 7). Omul este plasat într-o grădină, spațiu al unei noi intervenții civilizatoare a acestei divinități, care supune natura sălbatică creată inițial, un loc neprimitor și periculos, și „a făcut să crească din pământ tot felul de pomi plăcuți la vedere și buni de mâncat, precum și pomul vieții în mijlocul grădinii și pomul cunoașterii binelui și răului” (2, 9). Iată prima dramatizare a unui scenariu, în care protagoniștii sunt două ființe proaspăt create, fără discernământ, pur instinctive, una având contact direct cu divinitatea, Adam, cealaltă, informată indirect de interdicție⁶.

ebraică pentru Duhul Sfânt al lui Dumnezeu este Ruah, iar acest substantiv este de gen feminin, atunci ultimile două versiuni nu s-ar contrazice, cel puțin în esență, ci doar aparent.

⁴ Vezi Moshe Idel, *Cabala și Eros*, traducere de Cătălin Patrosie, București, Editura Hasefer, 2004, p. 44.

⁵ George Minois, *Originile răului. O istorie a păcatului strămoșesc*, traducere din limba franceză de Daniela Floareș, Iași, Editura Sapienția, 2010, p. 23.

⁶ În *Biblia și fantomele sale* (traducere din limba franceză de Cristina Vasilescu, București, Editura Philobia, 2014), psihanalistul Didier Dumas interpretează primele șase capitole ale *Bibliei* drept o alegorie a „nașterii” omului ca ființă, de la momentul conceperii intrauterine a fătului până la apariția lui în lume și conștientizarea propriei existențe în raport cu mama, tatăl și ceilalți. Astfel, raiul este un mare uter din care fătul este expulzat după ce inițial a fost conceput în esență și apoi în trup. „Căderea” nu ar fi altceva decât o consecință a independenței manifestate de individul care s-a detașat de părinți, începând să trăiască ca o individualitate în sine.

Diabolizarea femininului erotic

Elementul care întărește suspiciunea creării unei noi femei, că Adam a avut o altă pereche și că Eva este cea de-a doua, poate fi identificat tot la nivel lingvistic, în cuvintele divinității: „Nu este bine ca omul să rămână singur” (2, 18). Verbul „a rămâne” surprinde o opoziție în timp între două stări: Adam nu a fost singur, el a rămas astfel până în momentul când va primi o nouă pereche. Exclamația bărbatului, care contemplează noua femeie întărește aceeași idee a unei creații reînnoite: „Aceasta este, în sfârșit, os din oasele mele și carne din carnea mea” (2, 23). Sintagma „în sfârșit” poate fi atât expresia ușurării, dar poate conține și nuanța pur temporală în sine. Interesant este faptul că divinitatea constatarea aspectul benefic al acțiunilor sale creatoare, iar singurătatea lui Adam, datorată absenței primei femei, nu este bună. Ca atare, imperativul creator se manifestă din nou, de data aceasta sub forma dorinței: „am să-i fac un ajutor care să i se potrivească” (2, 18). Gândul divin al creării Evei este anterior manifestării puterii denominatoare a lui Adam, iar crearea ei propriu-zisă urmează acestui episod, întărind și mai mult ideea supunerii prin orice mijloace a „ajutorului” de către Adam, de data aceasta cu sprijin divin. În sprijinul acestor idei vine în mod ugestiv statutul ambiguu al particulei „o”, care însoțește substantivul „femeie”, articol nehotărât sau numeral cardinal, care surprinde astfel fie indiferența autorului anonim pentru această nouă creatură, fie valoarea numerică și doar scrierea cu majusculă a substantivului încearcă să evoce unicitatea acesteia. Punerea în scenă a dramei căderii este completată de apariția unui personaj surprinzător, Șarpele, „cel mai prudent dintre toate animalele sălbatece ale câmpului pe care le făcuse Iahve Dumnezeu” (3, 1). Cuvântul ce denumește această vietate este scris cu majusculă poate pentru a sublinia importanța acestuia, sau pentru că este un nume propriu al unei ființe. Mărcile falice împrumutate de către narator sugerează însă că ar vorba despre o personificare a răului, a lascivității, a sexualității perverse, ținând cont și de faptul că, odată cu apariția lui, sexualitatea pozitivă a primilor oameni se alterează⁷. În *Zohar*, dialogul femeii cu această creatură este considerat a fi rău, pentru că „seducerea Evei de către Șarpe (ca reprezentare a lui Samael) este văzută nu numai ca manifestare verbală, ci și fizică, în acest fel născându-se Cain, în calitatea lui de asasin”⁸. Dialogul Șarpelui nu a fost inițiat cu Adam, cel care a dovedit calități verbale concrete, ci a implicat femeia, de unde o întregă literatură ulterioară, în care aceasta devine „poartă a Infernului”, dialogul cu Șarpele reprezentând în fapt primul gest de independență față de bărbat și față de divinitate. Dialogul presupune comunicare, comprehensiune a mesajului de ambele părți, un cod comun, o intimitate empatică, o legătură emoțională ce electrizează participanții. De aceea, Eva este acuzată că a găsit în Șarpe un conlocutor, nu în Adam, nu în divinitate, ci în această creatură prea puțin cunoscută ei: „Mai mult, aici femeia reprezintă întoarcerea omului către animalitatea șarpelui, dar și către un alt tip de înțelepciune decât aceea transmisă imediat, prin logosul divin. Ulterior mamă a celor vii, femeia care vorbește cu șarpele este deocamdată mama dialogului, a conversației și a relației întreținute discursiv. Dialogul lui Dumnezeu cu oamenii este legiferator și vertical, mai degrabă un monolog, pe când dialogul femeii cu șarpele exersează pentru prima dată, orizontal și argumentativ, puterea omului de a comunica unui alter”⁹. Referindu-se la cauzele ce au condus la cădere, Denis de Rougemont are o atitudine înțelegătoare pentru Adam, care a vrut să fie „romantic” și condescendent superioară față de Eva, „mai ușor de înșelat pentru că ea este lipsită de obiectivitate, de concizie în aprecieri, de distanță în raport cu realul, sau cu un cuvânt: de retorică”¹⁰.

⁷ Vezi Mihaela Ursa, *Eroticon. Tratat despre ficțiunea amoroasă*, București, Editura Cartea Românească, 2012, p. 70.

⁸ Felicia Waldman, *Ocultarea în mistica iudaică. Ocultismul Kabbalei*, București, Editura Pandeia, 2002, p. 208.

⁹ Mihaela Ursa, *op. ci.*, p. 71.

¹⁰ Denis de Rougemont, *Iubirea și Occidentul*, traducerea, note și indici de Ioana Căndea-Marinescu, prefață de Virgil Căndea, București, Editura Univers, 1987, p. 142.

Această acțiune independentă a Evei, care a condus la consumarea fructului interzis va fi pedepsită de către divinitatea autocrată. Odată cu „deschiderea ochilor”, cei doi devin conștienți de propriile simțuri: văd că sunt goi, se rușinează de ceea ce văd și se tem. În acest moment, odată cu trezirea conștiinței de sine și a prezenței celuilalt, conștientizează diferențele. Oricum, pentru că au preluat prerogativele autorității, încălcând porunca, Șarpele, femeia și bărbatul sunt condamnați să rămână într-un triunghi al erotismului și al sexualității blestemate. Femeia este cea care are de suferit atât prin dependența totală față de bărbat, cât și în raport cu șarpele, agentul răului. Bărbatul este pedepsit să smulgă, cu prețul unui efort continuu și considerabil, roadele unui pământ „rău”, care pare să fi fost privat de fertilitate. Iar șarpele este blestemat să se târască în țărâna care-i va deveni și hrană, aflându-se în război cu femeia și descendenții acesteia.

Este interesantă această deplasare, în planul mentalităților, a felului cum este percepută femeia în planul religiei iudeo-creștine: femeia, inițial egală a bărbatului, a dispărut din peisaj, demonizată – vom vedea – pentru a fi înlocuită cu o nouă versiune, divinitatea și bărbatul „rămas singur” conlucrând pentru a o supune în totalitate, fără prea mult succes – după cum așisderea se va vedea. O divinitate trinitară, expresie a echilibrului familial, creează o pereche pe care o lasă stăpână pe întreg pământul pentru a deveni expresia lui „imitatio Dei”, după principiul „ceea ce este sus este și jos”. Experimentul eșuează și divinitatea este înlocuită de o alta, eminentamente androcrață, care impune bărbatul în detrimentul femeii și al familiei. Marija Gimbutas subliniază un alt aspect în studiul său și anume preexistența cultului zeităților feminine, care a fost treptat înlocuit de cele ale virilității masculine: „Zețele partenogenetice și asexuate (născute din sine, fără ajutorul inseminării masculine) s-au modificat treptat în mirese, soții și fiice, devenind erotizate, legate prin principiul iubirii sexuale ca urmare a sistemului social patriarhal și patrilinear al indo-europenilor”¹¹. Eva primește statutul de soție atât ca expresie a dependenței ei totale de bărbat, dar și ca expresie a instituționalizării unui ritual, cel al căsătoriei, care se face sub binecuvântarea unei divinități masculine. Faptul că zețele sunt înlocuite de soții este subliniat de mai mulți cercetători, care au evidențiat încercarea autorilor biblici de a anula cultul unei zeități feminine supreme, prin schimbarea succesivă a statutului acesteia în prima soție a lui Adam și mai apoi prin demonizarea ei și caricaturizarea „produsă de fantezia masculină sadică și antifeminină pe rugul sfârșitului de Ev Mediu și al sângerosului Timp Nou”¹². O altă explicație a demonizării femininului este de natură pur psihologică, ținând cont de fiziologia corpului femeii, de funcțiile lui multiple, legate de viață și moarte, care au fost tabuizate, din cauză că a inspirat bărbaților o „groază sfântă, întărită, de altfel, de caracterul misterios interior al sexualității sale și de capacitatea sa orgiastică, net superioară celei a bărbatului”¹³.

Prima creație feminină a Bibliei – femeie, demon sau concubină a divinității?

Cine este această primă femeie misterioasă a *Bibliei*, care dispare fiind înlocuită de o alta? Ea a fost creată egală a lui Adam, dar dispare în mod misterios pentru a face loc celei de-a doua femei. Dacă prima a fost creată independentă față de masculin, cealaltă va fi zămislită drept parte integrantă a acestuia, în speranța unei conexiuni depline, dar și a unei dependențe mai evidente. Dacă cea de-a doua va fi numită de către Adam, Eva, al cărei nume o individualizează ca persoană, dar, în egală măsură, stabilește principalele sale coordonate ființiale prin semantismul denominării, „mama celor vii”, prima femeie a fost condamnată la

¹¹ Marija Gimbutas, *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul Europei*, traducere de Sorin Paliga, Prefață și note de Radu Florescu, București, Editura Meridiane, 1989, p. 118.

¹² Walter-Jörg Langbein, *Lexiconul erorilor biblice*, traducere din limba germană, note și prefață de Silviu Dancu, Pitești, Editura Paralela 45, 2005, p. 80.

¹³ Jean Libis, *Mitul androgenului*, traducere din limba franceză de Cristina Muntean, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005, p. 237.

dispariție, prin anonim, conform ideii că numele este totuna cu persoana. Această credință este specifică popoarelor semite, preluată de către evrei de la egipteni, inițiatorii monoteismului, pentru care numele „constitua o dimensiune esențială a personalității umane”, „ceva viu, căci scriind sau rostind numele unei persoane o faci să trăiască sau, dimpotrivă, să dispară dintre cei vii”¹⁴. Tradiția o va numi pe această primă femeie Lilith, prin asociere cu numele unui demon asiro-babilonian, „Lilu (entitate masculină) și Lilitu (entitate feminină). Despre acestea din urmă se spunea că seduc bărbații și pun în pericol viața femeilor pe timpul nașterii”¹⁵. Această anonimă va suscita în special imaginația cabaliștilor Evului Mediu, care au numit-o Lilith, conferindu-i statutul de demon, urmând direcția androcrată a diabolizării femininului.

Cabaliștii Evului Mediu, spirite neliniștite, curajoase și îndrăznețe, au încercat să umple golurile lăsate în narațiunea biblică cu scenarii imaginare, care vor scoate în evidență două triunghiuri erotice, construite în oglindă. În plan cosmic, superior, Dumnezeu este prins între soție, Shekhinah și concubina sa cosmică, în timp ce, în plan uman, Adam trăiește o uniune erotică „conjugală” cu Eva și una ilicită cu Lilith. Prin prisma acestei viziuni, specialiști în interpretarea *Cabalei* au identificat așa-numitele „teorii etno-erotice și teo-erotice”¹⁶, prin intermediul cărora s-a încercat fie asocierea comportamentului uman cu cel divin, fie „interpretarea metafizică a dihotomiei sexuale umane, prin proiecția polarității sau complexității umane pe planul divin”¹⁷. Astfel, legământul dintre Dumnezeu și poporul său este văzut în plan simbolic drept uniune sacră a soțului divin cu soția sa. Tot Dumnezeu însă are legături intime și cu cealaltă ipostază a femininului sacru, pe care o vizitează ilicit, pe ascuns, și care este mama celorlalte popoare. Iudaismul timpuriu a cunoscut poligamia, dar odată cu impunerea monogamiei, concubina a căpătat valențe negative. De aici, atribuirea unui rol negativ acesteia, care apare și în ipostază de servitoare uzurpatoare a soției. În unele parabole cabaliste, în urma distrugerii Templului sacru și a începutului noului exil al evreilor în toată lumea, Shekhinah a plecat îndurerată alături de aceștia, părăsindu-l pe Dumnezeu, care și-a luat o altă soție, pe Lilith, despre care *Zoharul* afirmă că „este goliciunea lui Shekhinah în exil”¹⁸. Evoluția percepției asupra acesteia, de la statutul de demon, la cel de concubină, apoi la cel de consoartă, este pusă în relație directă cu dezastrele majore trăite de către poporul evreu până la Holocaust, considerate drept consecințe ale domniei acestei consoarte negative.

*Alfabetul lui Ben-Sira*¹⁹ este primul text cabalistic în care prima femeie a lui Adam este numită de către creator Lilith. Egali fiind, cei doi au luptat pentru supremație, sau, mai exact, bărbatul nu a dorit să stea „în poziția inferioară”, considerând că ar fi menită femeii. Aceasta nu a acceptat și, fără a se plânge divinității pentru atitudinea lui Adam, pronunță numele inefabil al lui Dumnezeu – pe care, în alte variante, l-ar fi aflat după ce l-a sedus pe Acesta -, luându-și zborul. Interesant este faptul că Lilith cunoaște numele ascuns al divinității, deși nu este decât om creat din lut, trimițând astfel la mitul lui Isis și al lui Osiris, în care viclenia zeiței conduce la aflarea numelui secret al lui Ra pentru a-l învia pe soțul ei. Această primă femeie pare a fi explorat tainele divinității, pare a fi fost animată de dorința de a cunoaște binele și răul, mușcând poate fructul care nu fusese încă interzis. Astfel, asocierea ei cu Șarpele ispititor poate fi plauzibilă și cel puțin prima parte a promisiunii făcută Evei,

¹⁴ Petru Adrian Danciu., *Teologia numelor divine. Egiptul Antic*, Caransebeș, Editura Dalami, 2005, p. 6.

¹⁵ *Dicționar enciclopedic de iudaism*, traducere: Viviane Prager, C. Litman, Țicu, Goldstein, coordonare, Viviane Prager, *Schiță a poporului evreu*, traducere: C. Litman, București, Editura Hasefer, 2000, p. 468.

¹⁶ Moshe Idel, *op. cit.*, p. 248.

¹⁷ *Ibidem*, p. 249.

¹⁸ *Ibidem*, p. 307.

¹⁹ Paul Deane, *Sex și paranormal. Interferențele realului cu imaginarul în sexualitatea umană*, traducere și note de Radu Theodor Badale, București, Editura Runa – Grupul Editorial Corint, 2005, p. 53.

aceea de a fi asemeni lui Dumnezeu pare a fi adevărată. Divinitatea hotărăște în mod surprinzător să o pedepsească pentru ceva de care nu se făcea vinovată, căci nu fusese creată pentru a se supune lui Adam, ci pentru a-i fi egală. Dar Midrașul este totuși expresia socio-antropologică a noii mentalități profund contaminate de un antifeminism, ce încerca să explice răul prin intermediul rebeliunii, al nesupunerii femeii. Când Lilith este oprită de cei trei îngerii, care îi expun alternativele – moartea copiilor ei sau revenirea în sclavie – ea expune noile atribute demonice, subliniind că a fost creată în acest scop. Ea dezvăluie astfel „înscenarea” căreia i-a căzut victimă. Femininul erotic nesupus masculinului este metamorfozat într-o pruncușă de temut, demon sucub care înmulțește numărul demonilor folosindu-se de poluțiile nocturne masculine. În *Testamentul lui Solomon*, apar trei demoni-femeie, care „reprezintă expresia totală a diabolizării unei categorii sociale marginale, femeia”²⁰ și apare în trei ipostaze: infanticida răzbunătoare – Lilith, cum se poate lesne deduce – seducătoarea fatală și vrăjitoarea. Demonizarea femininului se realizează în două etape, prin identificarea celor care aparțin „arhetipului mamei ratate care le reunește pe femeia care a născut un copil mort, femeia sterilă și fecioara moartă prematur”, pentru ca în cea de-a doua etapă, ele să-și piardă „toate virtuțile de gen, devenind urâte, canibale, ucigașe”²¹. Pilozitatea ei excesivă la nivelul picioarelor poate fi atât o caricaturizare a masculinității împrăștiate, fie un revers grotesc al părului lung de pe capul femeilor, simbol al feminității autentice, fie expresie a sexualității sale debordante, la fel cum falusurile enorme ale zeițărilor-demoni simbolizau puterea lor impresionantă. Seducătoarea este reprezentată cu picioare de catâr, având pasiunea de a strangula bărbații, cu putere de atracție magnetică, iar vrăjitoarea trimite la zeița-vrăjitoare Hecate din mitologia greacă. Aceste trei ipostaze evocă tot atâtea spaime ancestrale ale imaginarului masculin, vrăjit iremediabil de frumusețea feminină, captiv al acestui „paroxism al feminității”²², care aduce moarte și imoralitate și care „întruchipează trei dintre spaimele masculine: impotența, singurătatea și moartea prin absența progenerării”²³.

Valorizarea negativă a femininului în raport cu masculinul se realizează la toate nivelurile religiei iudeo-creștine, care demonizează zeițe venerabile ale altor credințe religioase, asimilându-le unor figuri demonice proprii. Exemplul elocvent este asocierea zeiței feminine, puternic încarcată de sexualitate, Lucifer, cu demonul Satan. Cum sugerează numele, această zeiță simboliza strălucirea, asociată cu Artemis, Diana, Lucifera, alt nume pentru Marea Mamă, al căror izomorfism este legat de noapte și de lună. Poate de aici asocierea lui Lilith cu o „nălucă a nopții” (Isaia, 34, 14), căci zeițele feminine erau legate de cultul lunii, iar cele masculine de cel al soarelui. Lilith este reprezentată având un trup feminin superb, înaripată, cu două bufnițe, una în stânga ei, cealaltă în dreapta, cu ghearele de la picioare strivind un leu, simbol solar, masculin, care i se supune în totalitate. Ori bufnița este deopotrivă pasărea simbol a zeiței Atena, zeiță a războiului și a înțelepciunii, iar mentalitatea iudeo-creștină a suprapus un simbol negativ – noaptea, tenebrele, pustiul demonizat - unei reprezentări cultice a înțelepciunii feminine. Ea se va opune femininului obedient, matern prin excelență, care va da viață, Eva, dar ambele ipostaze surprind aceeași imagine negativă a femeii, căci amândouă au dovedit tendințe *ex-centric*, prima naște răul și ucide viața, cealaltă o perpetuează în mod dramatic, făcând imposibilă depășirea condiției umane.

În termeni sociologici, să fi existat un complot al divinității, încă trinitare, și al bărbatului pentru a înlătura, în plan cosmic și terestru, femininul puternic, independent și

²⁰ *Testamentul lui Solomon. Regele, demonii și zidirea templului*, traducere inedită din greaca veche și studiu introductiv de Ștefan Colceriu, București, Editura Humanitas, 2010, p. 46.

²¹ *Idem, op. cit.*, p. 47.

²² Rabin Pauline Bebe, *Femeile și iudaismul. Dicționar*, traducere de Janina Ianoși, București, Editura Hasefer, 2002, p. 149

²³ *Ibidem*

nesupus? Este posibil, ținând cont de faptul că, de-a lungul timpului, demonizarea acestui tip de feminin s-a legat strâns și de o sexualitate debordantă, insașiabilă, care consumă vitalitatea creatoare și energia de viață a bărbatului.

Triunghiul erotic și ratărea hierogamiei

Geneza oferă imaginea unui triunghi erotic celebru, Lilith, Adam, Eva, prin intermediul căruia masculinul arhetipal relaționează cu două ipostaze arhetipale polarizate ale femininului, femininul diabolic, sexualizat, insașiabil, puternic și nesupus și unul aparent obedient, reflexie a femininului din interiorul masculinului. Triunghiul reflectă tensiuni ontologice care au legătură cu puterea și încercarea de a deține puterea, iar sexualitatea este câmpul de bătălie al înfruntării acestor forțe. Masculinul rămâne liniar în comportament, mai mult absent²⁴, fără a asuma cunoașterea, în timp ce ambele ipostaze ale femininului, una mai violent, cealaltă mai discret, au vocația libertății, a relaționării, a comunicării. Această independență împiedică osmoza pacifistă a celor două principii, polarizându-le continuu, reducându-le la stadiul de sexe, ratând androginia proiectată de către divinitate „după chipul și asemănarea Sa”, sugerând, poate, că nici androginia divină nu este desăvârșită, ci constituie un câmp de tensiuni și seisme ale acestor două ipostaze.

Triunghiul erotic ia naștere în urma eșuării succesive a două antropogonii, căci prima femeie, părăsindu-l pe Adam, va sta în apropierea cuplului Adam-Eva, ispitind-o pe femeie și seducându-l pe bărbat: pe bărbat îl va seduce în plan sexual, pe femeie în plan verbal. Primul cuplu biblic este antagonic prin însăși punerea față în față a celor două sexe diferite, alteritatea este puternic manifestată prin tensiunea forțelor egale, care doresc nu uniunea armonioasă și totală, pierderea de sine, anularea sinelui în celălalt, ci independența. Ori, această atitudine este modernă și aparține unei perioade istorice care recunoaște și admite diferențele, acceptând alteritatea nu drept o pedeapsă, ci o binecuvântare a personalității independente. Crearea Evei din Adam a fost o încercare a „pozitivării” relației dintre masculin și feminin, prin anularea sau atenuarea alterității, dar, și de data aceasta, elementul rezultat și-a revendicat independența. Concubina a devenit soție, dar cuplul nu a devenit astfel infailibil eșecului, uniunea sacră nu a devenit totală și veșnică, deoarece a cunoscut infidelitatea, iar „fidelitatea este ea însăși o formulă care introduce veșnicia în timp”²⁵.

Neînțelegând alteritatea, Adam va încerca, de-a lungul istoriei, inițial să o domine și să o demonizeze, fie prin intermediul religiei, fie în literatură, fie în filosofie, și mai apoi să o anuleze, printr-un proces de „egalizare”, care se produce în contemporaneitate. Pentru Kirkegaard, apariția femeii trezește în sufletul lui Adam sentimentul propriei sale imperfecțiuni, simțindu-se incomplet²⁶. În mentalul comun, din nume generic, care denumea ființa perfectă, *adam* a devenit numele propriu care desemnează bărbatul, „manifestându-și supremația asupra celorlalte ființe, numindu-le, cum o va numi ulterior și pe femeie, Eva. (...) Acesta este punctul scenariului genezic de la care pornește receptarea demonizată a femeii, ca rău și ispită, până la vehemența cu care Tertulian o numește « poartă a Infernului », Bernard Clairvaux « bestie crudă »²⁷. Fără să înțeleagă esența ontologică a neputinței de a anula alteritatea, impactul negativ al acestei impotențe a generat nevoia de a depăși eșecul încifrat al erosului misterios printr-o afișare provocatoare și obscenă a celuilalt : „Erosul este tocmai relația cu celălalt situat dincolo de « a putea ». *A-nu-putea-să-poți* este verbul sau modul

²⁴ Teozofii secolului al XVII-lea consideră „somnul” lui Adam drept adevărata cauză a căderii.

²⁵ Byung-Chul Han, *Agonia erosului și alte eseuri*, traducere din germană de Viorica Nișcov, Cuvânt înainte de Cătălin Cioabă, București, Editura Humanitas, 2014, p. 152.

²⁶ Apud Julius Evola, *Metafizica sexului*, cu un eseu introductiv de Fausto Antonini, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 1994, p. 178.

²⁷ Mihaela Ursa, *op. cit.*, p. 68.

negativ. Negativitatea alterității, anume atopia celuilalt care se sustrage lui « a putea » este constitutivă pentru experiența erotică²⁸.

În umbra cuplului fragil va veghea spectrul libertății, al ex-centricității, al singurătății care este Lilith. Ea reprezintă o reactualizare profund negativă a unui feminin ancestral mitologic, independent de factorul masculin, care se folosește de puterea sa toxică de seducție pentru a-l supune. De la această sexualitate în absența iubirii s-a dorit evoluția spre un eros senzual, restaurator, atât în plan uman, cât și cosmic. Acest lucru nu va fi posibil decât în capitolul biblic al *Cântării Cântărilor*, un veritabil imn erotic al iubirii plenare, prin care trupul, sufletul și mintea se unesc printr-o androginie totală, spectrul triumphiului erotic al *Genezei* fiind înlăturat: „Eroul devine astfel mirele etern, ea este mireasa veșnică, iar întâlnirea lor este nunta, hierogamia, taina supremă a unirii, cu valențe cosmice și adânc psihice, talmăcită ca atare în filosofii antice. Forța iubirii reunește elementele cosmosului, cosmicizează lumea, fuzionează elementele, după cum lipsa iubirii generează durere, haos, sterilitate²⁹”.

Postmodernismul, prin Mircea Cărtărescu, de exemplu, va regândi mitul androginului din varianta plonică, prin căutarea împlinirii personale, a fericirii depline nu în altă persoană, ci în sine însuși. Sexualitatea distruge androginia printr-o anulare a masculinului ce se pierde mistuit în creuzetul feminității devoratoare, în timp ce femininul feciorelnic este anulat de maternitatea planturoasă. Este surprinsă metamorfozarea dramatică a cuplului Savin-Clara, care trece din ipostaza adolescentin-edenică la cea matrimonială, care-i transformă în două entități fade, depersonalizate și complet banale. Soluția: „El trebuie să ignore tunelele false ale dragostei sexuale și să se-ntoarcă în sine, să fie bărbat și femeie-n același timp și să facă dragoste cu sine însuși în singurătatea de fiară a palatului cerebral³⁰”.

BIBLIOGRAFIE

BĂLĂCEANU-STOLNICI, Constantin, *Kabbala, între gnoză și magie*, București, Editura Vremea XXI, 2004.

BEBE, Pauline, *Femeile și iudaismul. Dicționar*, traducere de Janina Ianoși, București, Editura Hasefer, 2002.

CĂRTĂRESCU, Mircea, *Travesti*, București, Editura Humanitas, 2013.

*** *Cântarea Cântărilor*, studiu introductiv de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, traducere din limba ebraică, note și comentarii de Ioan Alexandru, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.

DANCIU, Petru Adrian, *Teologia numelor divine. Egiptul Antic*, Caransebeș, Editura Dalami, 2005.

DEANE, Paul, *Sex și paranormal. Interferențele realului cu imaginarul în sexualitatea umană*, traducere și note de Radu Theodor Badale, București, Editura Runa – Grupul Editorial Corint, 2005.

DICȚIONAR *enciclopedic de iudaism*, traducere: Viviane Prager, C. Litman, Țicu, Goldstein, coordonare, Viviane Prager, *Schiță a poporului evreu*, traducere: C. Litman, București, Editura Hasefer, 2000.

DUMAS, Didier, *Biblia și fantomele sale*, traducere din limba franceză de Cristina Vasilescu, București, Editura Philobia, 2014.

²⁸ Byung-Chul Han, op. cit., p. 136.

²⁹ *Cântarea Cântărilor*, studiu introductiv de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, traducere din limba ebraică, note și comentarii de Ioan Alexandru, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 11.

³⁰ Mircea Cărtărescu, *Travesti*, București, Editura Humanitas, 2013, p. 131.

EVOLA, Julius, *Metafizica sexului*, cu un eseu introductiv de Fausto Antonini, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 1994.

HAN, Byung-Chul, *Agonia erosului și alte eseuri*, traducere din germană de Viorica Nișcov, Cuvânt înainte de Cătălin Cioabă, București, Editura Humanitas, 2014.

IDEL, Moshe, *Cabala și Eros*, traducere de Cătălin Patrosie, București, Editura Hasefer, 2004.

GIMBUTAS, Marija, *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul Europei*, traducere de Sorin Paliga, Prefață și note de Radu Florescu, București, Editura Meridiane, 1989.

LANGBEIN, Walter-Jörg, *Lexiconul erorilor biblice*, traducere din limba germană, note și prefață de Silviu Dancu, Pitești, Editura Paralela 45, 2005.

LIBIS, Jean, *Mitul androgenului*, traducere din limba franceză de Cristina Muntean, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005.

LILAR, Suzanne, *Cuplul*, traducere de Livia Iacob, Iași, Editura Institutului European, 2008.

MINOIS, George, *Originile răului. O istorie a păcatului strămoșesc*, traducere din limba franceză de Daniela Floareș, Iași, Editura Sapiența, 2010.

ROUGEMONT, Denis de, *Iubirea și Occidentul*, traducerea, note și indici de Ioana Căndea-Marinescu, prefață de Virgil Căndea, București, Editura Univers, 1987.

SARIVAN, Ciprian, *Numele Elohim și semnificația lui*, partea I, <https://sarivan.wordpress.com/2008/04/02/numele-elohim-si-semnificatia-lui/> [accesat în 07.02.2015].

*** *Sfintele Scripturi. Traducerea lumii noi*, traducere după New World Translation of the Holy Scriptures, ediție engleză revizuită în 1984, Roma, Congregazione Cristiana dei Testimoni di Genova, 2006.

*** *Testamentul lui Solomon. Regele, demonii și zidirea templului*, traducere inedită din greaca veche și studiu introductiv de Ștefan Colceriu, București, Editura Humanitas, 2010.

URSA, Mihaela, *Eroticon. Tratat despre ficțiunea amoroasă*, București, Editura Cartea Românească, 2012.

WALDMAN, Felicia, *Ocultarea în mistica iudaică. Ocultismul Kabbalei*, București, Editura Paideia, 2002.